

Hlavní název: Z doby cotillonův
Druh dokumentu: Monografie
ISBN: null
Autor: Bozděch, Emanuel
Strana: [a] - 18

SYSTEM
◆KRAMERIUS◆

Podmínky využití

NK ČR poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny NK ČR a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny NK ČR není možné bez případného písemného svolení NK ČR.

Národní knihovna ČR
Klementinum 190
110 00 Praha 1

kramerius@nkp.cz

34590.

Z DOBY COTILLONŮV.

Původní veselohra ve třech dějstvích.

Napsal

EMANUEL BOZDĚCH.

(Veškerá práva jsou vyhrazena.)

V PRAZE.

Nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla.

1838.

Z DOBY COTILLONŮV.

PŮVODNÍ VESELOHRA VE TŘECH DEJSTVÍCH.

Napsal

EMANUEL BOZDĚCH.

(Veškerá práva jsou vyhražena.)

V PRAZE.

Nákladem knihkupectví dra. Grégra a Ferd. Dattla.

1872.

1041898 .

63 4590

Tiskem dra. Ed. Grégra v Praze.

PANÍ

OTILII SKLENÁŘOVÉ - MATĚ,

umělkyni velectěné,

co důkaz hluboké úcty a vřelého přátelství

věnuje

spisovatel.

OSOBY.

Vévoda de Choiseul, ministr Ludvíka XV.

Maršálek d'Estrées.

Hrabě de Croix, setník

Rytiř de Caraman, poručík } v pluku maršáلكové.

Markýzka de Logny

Maršáلكová d'Estrées } dámy králové.

Aneřka de Champrosé, neť paní de Logny.

Cognac, komorník

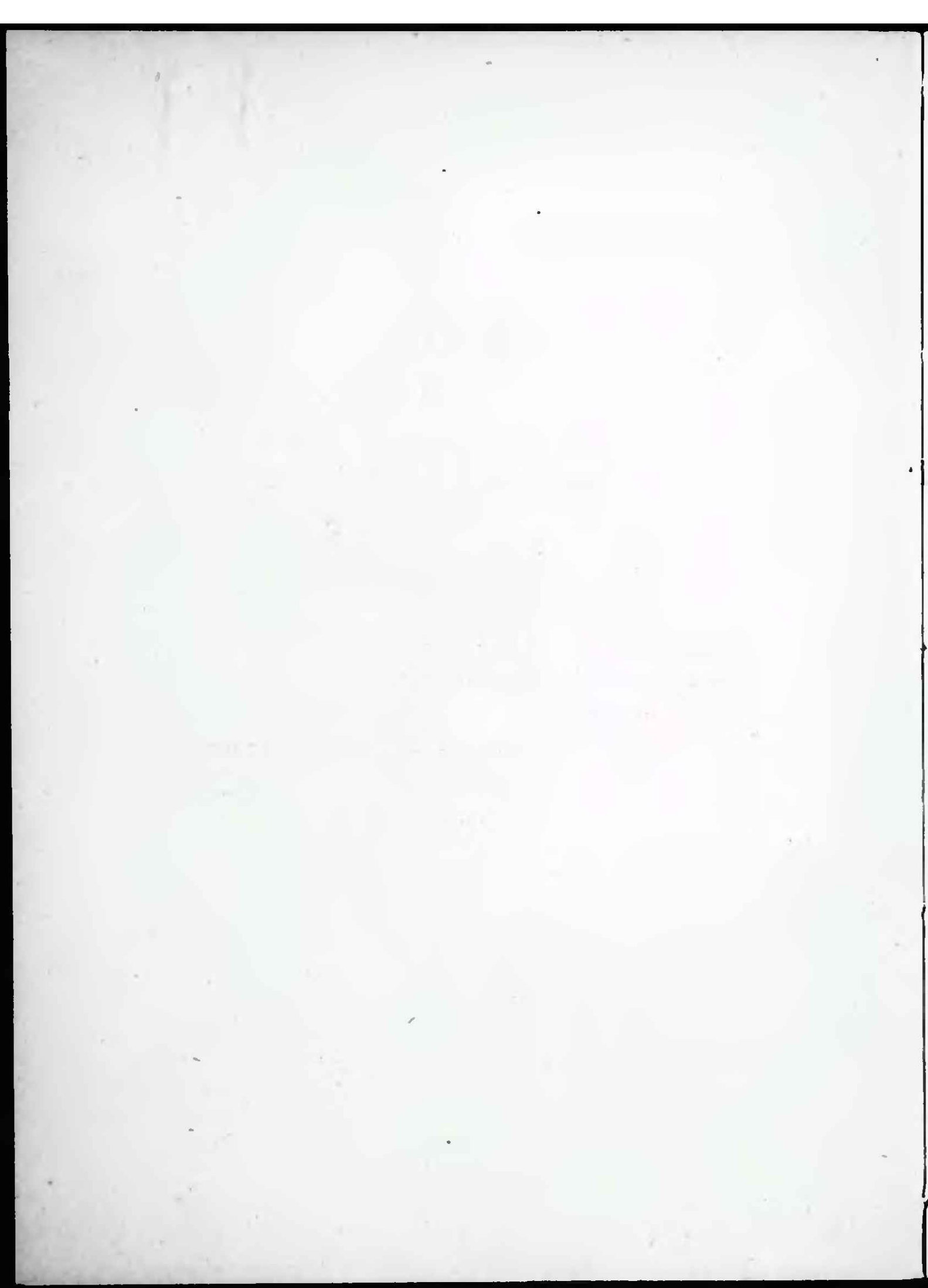
Julie, komorná

Jan, sluha

Mína, komorná u maršáلكové.

Sluha u maršáلكa.

Děj se koná ve Versaillesu roku 1763 po skončení sedmileté války.

Dějství I.

(Salon u maršáلكové d'Estrées. Vchod jest v pozadí; po obou stranách jsou dvěře. Levými se vchází do síně taneční, pravými do herny. Do salonu vcházejí zároveň hrabě de Croix pozadím a rytíř de Caraman s levé strany, odkud zaznívá hudba taneční.)

Výstup I.

Croix. Caraman.

Caraman. Vitám vás, pane hrabě! Přicházíte právě vhod, bych vám mohl vysloviti nejvřelejší díky za to, že jste mne uvedl k paní maršáلكové, to jest ve střed dobré společnosti. Před třemi dny jsem nevěděl kam nohou páchnouti, a dnes mám osmero pozvání; před třemi dny jsem zíval dívaje se na holé stěny pokojíku v hostinci a dnes se bavím co nejrozkošněji s prvními kráskami celé Francie. A komu mám za vše co děkovati? Vám, pane hrabě, jenž jste se bratrsky ujal chudého poručíka, přisedšího do Paříže, by zde pohledával svého štěstí.

Croix. Pomlčme o tom, milý rytíři, a promluvme raději o vašich záležitostech. Jak přijala paní

d'Estrées prosbu vaši za setninu v pluku jejího manžela?

Caraman. Co nejlaskavěji a ubezpečila mne, že se celým svým vlivem u pana maršálka o to založí, by mne setnina neminula. Rozprávěla se mnou tak srdečně, jevila tak opravdové úcastenství, že nevím, mám-li se více obdivovati uhlazenosti jejího chování se aneb neličené dobrotě jejího srdce. Ano, včera se mi dostalo cti doprovoditi ji v kočáře do Paříže.

Croix. Sám?

Caraman (trochu samolibě). Dočista sám!

Croix (radostně). Výborně, pane setníku! Tak vás mohu již nazvati, neb kdo jede sám s maršálkovou do Paříže, musil se jí zalíbiti a poručík, jenž se jí zalíbil, stal se již setníkem. Výborně! K prvému stupni budoucí velikosti mocným krokem se blížíte; byste ho dosáhl, dopomůže vám přízeň paní d'Estrées; byste se vyšinul na ostatní, dopomůže vám přízeň jiných dam, neb přízeň těchto jest za našich časů branou k hodnostem, slávě a bohatství. Žijeme v době cotillonův, kdy dámy rozdávají hvězdy řádové, berle maršálkův, klíče komorníkův, infule a mitry. Kamkoliv se ohlédnete, panují dámy; v Rakousku Marie Terezie; v Rusku po Alžbětě druhá Kateřina, ve čtyřiceti letech čtvrtá panovnice; v menších státech německých tu vlašská zpěvačka, tam francouzská tanečnice a ve Francii paní markýzka de Pompadour. Francie vedla sedmiletou válku s Pruskem a s Anglií, pozbyla Luisiany a Kanady a nadělala více dlu-

hův, než kdy bude s to zaplatiti a proč? Protože pruský Bedřich urazil paní de Pompadour epigramy a císařovna Marie Terezie ji nazvala svou drahou přítelkyní. Pochovali jsme u Rossbachu válečnou slávu praporu francouzského, poněvadž paní de Pompadour učinila prince de Soubise vojevůdcem myslíc, že muž zvítězivší nad ní musí zvítěziti nad Evropou. A v čem leží tajemství vzrůstající moci Pruska? V tom, že se šťastná ta říše v této době ženského panování může honositi jediným celým mužem — svým Bedřichem.

Caraman. Praví se však, že paní markýzkou de Pompadour vládne —

Croix. Vévoda de Choiseul? A kdo vládne vévodou? Markýzka de Logny, která se tak líbezně směje a tak příjemně žvatlá, že náš Sully u ní tráví celé večery, zvláště brní-li ho hlava starostmi státnickými. Všeobecný tento ráz našeho věku jeví se též v osudech mnohého jednotlivce. Před půl rokem byl jsem ještě chudým, velmi chudým hrabětem de Croix, nyní jsem majitelem dvou milionů; a čím? Libůstkou vzdálené příbuzné, kterou jsem časem navštěvoval a vyprávěním všelijakých malých i velkých skandálův bavíval. Zemřela ustanovivši mne dědicem veškerého svého jmění, ačkoliv dvacet chudých strýců číhalo na dědictví jako paní de Pompadour na sňatek s králem. Že jsem posud pouze hrabětem a setníkem, jest vinna opět dáma — paní de Logny, která mne nenávidí.

Caraman. A čím jí ublížil nejdvornější šlechtic dvora francouzského?

Croix. Tím, že láska jeho vykourila se o tři dni dříve, nežli láska její; neb kdybych byl zůstal ještě tři dni jí věrným, až se do ní zamiloval vévoda de Choiseul, byla by mně sice sama dala výhost, obdarivši mne však svým přátelstvím, kdežto mne nyní co odpadlíka nenávidí.

Caraman. A pro jakou zásluhu stal jste se setníkem?

Croix. Hle! Jaký to pichlavý jazyk! Nakazil vás již vzduch vanoucí Versaillesm? Střežte se! Vtipem se zde můžete státi vším i doživotním vězněm v bastille. Vezmětež si příklad ze mne. Zajiště byl bych již dávno rytířem svatého Ludvíka, kdybych dosti špatným vtipem nebyl rozhněval paní d'Epinau, přítelkyni markýzky de Pompadour.

Caraman. Proto však přece vtip neopustil nejduchaplnějšího kavalíra ve Versaillesu, nedostižitelného vypravovatele rozkošných povídek a zábavných dobrodružství, pravého Asmodiho, jenž o všem ví a jemuž neujde ani nejtenčí nitka jemného přástva zovoucího se životem u dvora.

Croix. Nuže, co byste řekl, kdyby se tento Asmodi, jehož půdou zdají se býti lesknoucí se parkety královských síní, někde v Normandii za živa zahrabal?

Caraman. Řekl bych, že nerozumím příčině tak nápadného si počínání.

Croix. Příčina? Bolí mne záda. Věřte mi, že

za šest let vás také začnou boleti ustavičným kláněním se před bůžky, které ráno tvoří a poledne ničí jako mlhu nad řekou. Narovná si je na svých státcích v Normandii, kde budu jediným pánem svých sluhů a jediným milovníkem své paní.

Caraman (s podívením). Tedy se hodláte také oženit? A kdo jest —? Nač se však táži; hrabě de Croix si může vzít jen jednu z okras kruhů našich, na příklad paní de Husson.

Croix (s úsměvem ironickým). Myslíte? Ano, jest to výtečná dáma srdce přelaskavého. Na nikoho se nehnevá ani na nevěrné milovníky; naopak stávají se jejími přáteli a musím se vyznati, že jest celý Versailles jejím přítelem. Náleží k zbožné části naší společnosti, k damám, pravým to perlám bohabojnosti, které milují celé křesťanstvo — mužské.

Caraman. Tedy slečnu de Beauveau?

Croix. Duchaplná to dáma, pravý vzor druhé třídy, žen náhledů liberálních, milujících celé človenstvo ze zásady lidumilnosti, co žákyně našich filosofů. Nikoliv, nehodlám oloupiti Versailles o některou z jeho hvězd. Žena, které mám podati ruky své, nesmí vynikati ani krásou ani duchem ani bohatstvím, nesmí se skvíti mezi družkami; naopak musí býti mezi nimi skryta, jako fialka v trávě. Tvůrcem jejího štěstí, jejího skvělého postavení musím býti já, mne musí ctíti jako boha, jež se své výše k ní se sklonil; neb taková úcta jest jediným rukojemstvím šťastného manželství.

Caraman. A jak se jmenuje ten laciný skvost, ta vzácná obyčejnost?

Croix. Kdo pak vám řekl, že jsem ji našel již? A kdybych se jí byl již dopídl, zajisté bych jména jejího nevyzradil; již proto ne, aby se pan posměváček musil obávat, že jest to ona, která se mu nejvíce zalíbila, na příklad slečna de Contades.

Caraman. Mám paní de Sillery za krásnější.

Croix. A slečna de Poix?

Caraman (rychle). Máte pravdu; ta jest ze všech nejpůsobivější.

Croix (pátravě). Jak se vám líbí slečna de Champrosé?

Caraman. Champ — Champrosé? Kdo jest to?

Croix (s podivením). Jakže? Vy neznáte neť paní de Logny? Což jste s ní nemluvil?

Caraman. Neť paní de Logny? Již se pamatuji. Markýzka mne představila jakési dívce pohledu zasmušilého a chování ne právě přívětivého, ostatně zcela nepatrné to osobě.

Croix (trochu ironicky). Ano, pane rytíři, zcela nepatrná to osoba. (Hledí v pravo.) Hle! Paní d'Estrées se blíží. Hledí sice na všechny strany, jen k nám ne; jsem však jist, že se jí velice zavděčím, opustím-li vás. (Odchází pro sebe.) Jak ostražitě se blíží! Ubohá chytrá Adela! Myslí, že klame mne a jde do léčky mnou nastrojené. Nejlepším prostředkem zbavití se obtížných svazků jest přece jen mladý sličný nástupce. (Odejde v levo.)

Výstup II.

Paní d'Estrées. Caraman.

Paní d'Estrées (vchází s pravé strany, dělá, jakoby rytíře neviděla a upustí vějíř, jež rytíř zdvihne). Vy zde, pane rytíři? Po celý večer jsem vás ani okem nespatriila, tak vás zajímaly jiné dámy. Těší mne, že se vám mohu zavděčiti příjemnou zprávou. Mluvila jsem s maršálkem stran vaší žádosti za setninu, upozornila ho na hrdinné vaše činy u Hastenbecku a Mindenu a mohu vás ubezpečiti, že se tentokráte s výsledkem neminete.

Caraman (viele). Tisíceré díky, milostpaní! Kdybyste věděla, jak jste laskavými slovy oblažila člověka ztrápeného marným pachtěním se po cíli dávno zaslouženém!

Paní d'Estrées. Nepochybně zpravíte hned nevěstu svou, že šťastně dosáhnete cíle.

Caraman. Nemám nevěsty.

Paní d'Estrées. Ale přece někoho, jehož by se zpráva podobná příjemně dotkla.

Caraman (truchlivě). Nikoho — avšak ne; mám přece člověka, jenž radovati se bude se mnou.

Paní d'Estrées. Ten jest?

Caraman. Hrabě de Croix, jediný přítel můj, jehož laskavostí se mně dostalo štěstí poznati vás, milostpaní.

Paní d'Estrées (trochu znepokojena). Znáte hraběte již dávno?

Caraman. Byvše na školách vojanských v Briennu vešli jsme, ačkoliv hrabě jest o několik let starší, v přátelství, jako mladí lidé obyčejně činívají a jak se obyčejně stává, jsme na sebe dočista zapomněli, až jsme se asi před týdnem náhodou v Paříži opět setkali. Ačkoliv šťastnější mne hlásil se přece k družovi dávných let a ujal se mne skutečně po přátelsku.

Paní d'Estrées. Nepochybně vám mnoho vyprávěl o svých nynějších známostech. Ten milý hrabě rád a dobře vypráví, ačkoliv ne vždy dle pravdy. Nazývají ho vševedoucím; rád to slyší a proto slídí po malých tajemstvích a milostných pletkách, jichžto je bohužel u našeho dvora nazbyt. Zakládá si též mnoho na svém štěstí u dam a začne-li jednou o něm, podá se zcela bujné obraznosti. Skutečně bych se ani hrubě nedivila, kdybych jednoho dne zaslechla, že se honosí i náklonností mou; považovala bych to za trest boží, že jsem lehkovážným jeho povídkám někdy se zálibou naslouchala, ačkoliv jsem se hovoru jeho brzy nasýtla. Ten věčný sarkasmus, to ustavičné vtipkování člověka konečně omrzí.

Caraman. To jsem již pozoroval. Zvláště úsudkem jeho o osobách vane jakýsi ostrý vzduch jako ve slovech, která pronesl o paní de Logny a jejím poměru k vévodovi de Choiseul.

Paní d'Estrées. Co se týče markýzky, nemohu hraběti odporovati a přátelství s ní jest jedna z obětí, jakých přinášeti musím proti svému přesvědčení poměrům a bezbožnému duchu našeho času. Věřte mi, rytíři, že jest to velmi bolestné stýkati se co den

s lehkovážností a malicherností tohoto světa pro srdce toužící po klidu zbožného života klášterního. Včera teprv mluvila jsem o té věci s otcem Bonaventurou, svým zpovědníkem. Jakého zpovědníka máte vy, pane rytíři?

Caraman. Zpovědníka? Musím se přiznati, že —

Paní d'Estrées. Aj? Vy žádného nemáte? Odporuji vám co nejvřeleji otce Bonaventuru, velmi bohabojného muže a výborného léčitele duše hříchem raněné. Vy pánové vojanští arci málo o podobné věci dbáte a přece by toho bylo tak nutně potřebí. Neb žijeme v dobách zlých. Právě víry ustavičně ubývá a lidé bohaprázni jako Voltaire a jiní, jimžto zaslepený lid přezdívá filosofů, rozsévají símě škodlivé církvi a trůnu. Proto by se měl každý, kdož dobře smýšlí, upevniti v zásadách zbožnosti a já aspoň mám za svou povinnost, navštěvovati kostel svatého Dominika každodenně — ano, pane, každodenně. (Hudba byla zatím umlkla; s levé strany se blíží Anežka s hrabětem.) Hle! Hrabě s Anežkou a za nimi markýzka. Projdeme spolu salony, neb v přítomnosti markýzčině není možná mluviti o tak vážných věcech. Jest tak bezbožná jako Voltaire, její bůžek, ačkoliv ne tak duchaplná. (Odejdou v pravo; se strany levé přicházejí Anežka a Croix.)

Výstup III.

Anežka (s kyticí z listů v ruce). *Croix.*

Croix. Tetinka vaše jest dnes opět v růžovém rozmaru, samý žert, vtíp a smích. Nemá arci také

pražádné příčiny, aby se rmoutila; vše se jí klaní, vše jí lichotí a uchází se o přízeň dámy, skvějící se na výsluní štěstí. V skutku, kdybych byl damou, záviděl bych jí.

Anežka. Zapomínáte, pane hrabě, že se to má s naší pověstí jako s naší pletí; výsluní ji kazí, stín jí svědčí.

Croix. Dovolte, bych vám vyslovil podivení nad podobnými náhledy, které nerůstávají na hladké půdě a v lehkém vzduchu našich salonů.

Anežka. Zajisté ne, nýbrž v našem parku.

Croix (s podívením). V parku? Býváte tam často?

Anežka. Modlívám se tam za krásných večerů.

Croix (s podívením). Modlíváte? Promiňte mé ustrnutí. Myslil jsem, že znám veškeré přednosti vašeho ducha a srdce; nevěděl jsem však, že jste také pobožnou.

Anežka. Tou nejsem, aspoň ne ve smyslu vašem ani ve smyslu paní d'Estrées. Pobožnost má jest druhu zcela jiného. Požívajíc u své tetinky čestného postavení společnice, musím ji často provázeti do skvělých společností. Tam se vše leskne bohatstvím, krásou a duchem; vše se baví a směje, vtipkuje a tančí, hraje a miluje; u nohou dam leží majetníci prvních a nejpyšnějších jmen ve světě, vynášejíce prosou a verši ducha i krásu svých velítelek. Vím sice předobře, co pod skvělou rouškou zvučných lží a líčených citů se skrývá; avšak jsem dívka jako jiné, mám smysly a vřelou krev jako jiné, krev, jenž se bouří a všemi žilami víří, že srdce nepokojně začne

tlouci. V takových neblahých hodinách se utíkám do nejtajnějších koutků parku a vrhnu se přírodě v náruč. Věčný poklid, jenž v ní dýše, ovane pak jako větýrek ochlazující rozpálenou tvář; bouře zuřivší v prsou se ztiší; pro svět mi zbude jen úsměv politování, myšlenky a tužby mám jen pro konečné své útočiště — pro klášter. Tak se v parku modlívám.

Croix. Z toho bych vám, slečno, věstil, že budete veselou paničkou. Neb dívky, které snívají o klášteře, stávají se nejšťastnějšími manželkami.

Anežka. Pane hrabě! mluvila jsem ze srdce a vy žertujete. Máte dobře; proč jsem zapoměla, co tak často o vás slýchám, že jste —

Croix. Nuže, že jsem —

Anežka. Velmi vtipný.

Croix. A učiněný sobík, bez citu, bez srdce. Proč jste úsudek paní de Logny o mně nevyslovila úplně? Jste i vy toho náhledu?

Anežka. Smím býti upřímnou?

Croix. Prosím za upřímnost. Jste jediná osoba, na jejížto úsudek dbám.

Anežka. Nemám vás, jako mnozí, za pouhého sbíratele novinek, za vtipného klevetníka; mám vás spíše za muže ducha plného, jenž snad z rozmaru, snad z dlouhé chvíle proniknuv nicotu poměrův našich se snížil k úloze, kterou provozuje, a mohla bych vás i náviděti, kdybych o vás věděla jen jediný čin, v kterém by se obrazilo srdce a ne pouze rozum, jen jediné přenáhlení.

Croix. Zkrátka, jen jedinou hloupost.

Z doby cotillonův.

Anežka. Ve vašem smyslu, ano.

Croix. Nuže, slečno, co byste řekla, kdyby chytrák, o kterém jste mluvila, dopustil se skutku, který jen láskou dá se omluviti.

Anežka. Vážila bych si vás jako —

Croix. Jako?

Anežka. Staršího bratra. (S levé strany vcházejí markýzka de Logny a maršálek d'Estrées.)

Výstup IV.

Předešli. Markýzka de Logny. Maršálek d'Estrées.

Markýzka (směje se). To jest rozkošné. Pane maršálku, ta povídka udělá štěstí.

Maršálek. Vyslechne-li ji každý s lehkou myslí paní markýzky.

Markýzka. Rcete raději s lehkomyšlností. Neodmlouvejte! Víím, že mne Tartuffové našich salonů nazývají lehkomyšlnou markýzkou. Jsem tím sama vinna. Proč se bavím, proč se směji veřejně a bez ostýchání? Proč se neodívám rouchem pokrytství? Mohla bych pak užívati třeba zapovězených rozkoší, jen kdyby se tak dělo, jak se sluší, hezky potajmu. (Pohlédne na hraběte a Anežku, bavící se důvěrným hovorem. Pro sebe.) Opět v nejdůvěrnějším hovoru? (Na hlas.) Víte-li pak, pane hrabě, že máte v maršálkovi nebezpečného soka? Vyprávěl mi právě novinku — k ulíbání, co jste zatím vy vážně rozmlouval s mou zamračenou neterí. Sláva vaše bledne a brzy sám